

Enija Davidonytė

Studentė, 19 m.

Liepos 19, 2018

Pirma diena

Diena prasidėjo labai anksti. Kėliausi ketvirtą valandą ryto, nes reikėjo susitikti su komanda. Kai pradėjau ruoštis, man buvo labai daug emocijų. Jaudulys ir nervai, ir neramumas, kad važiuojame į šalį, kur aš asmeniškai niekada nebuvo ir nežinau, ko tikėtis. Prieš iškeliaujant man paskambino mama. Aš labai norėjau, kad ji būtų išvykime į Kazachstaną, bet, deja, nepavyko. Ji mane motyvavo ir palaikė visą laiką prieš išvykimą, todėl buvo liūdna, kad ji negalėjo dalyvauti.

Šeštą valandą atvykau į susitikimą su komanda organizatorių biure ir viduj jautėsi tas jaudulys ir neramumas, kažkas sukosi pilve, bet kartu ir džiaugsmas galvoj buvo. Biure išdalino įrankius ir visus kitus bendrus daiktus. Paskui pasisvėrėme kuprines, nes kuprinės turėjo sverti iki 20 kg. Mano svėrė 16 kg, o tai labai gerai, bet ji buvo vis tiek sunki. Kitų kuprinės turėjo per daug svorio, todėl jie turėjo perduoti daiktus kitiems. Po visų krovimų turėjome truputį laisvo laiko nusipirkti kavos, pavalgyti ir padainuoti. Per tą laisvalaikį ir prasidėjo mūsų dainavimas. Dainavimas sujungė mus visus kartu. Dainuojant širdis aprimo ir tuo momentu nervai ir neramumas praėjo. Mes dainavom dainą „Mano Kraštas“ ir mūsų balsai skambėjo taip, jog tapo vienu balsu. Nuostabu buvo. Prieš išžygiuojant į geležinkelio stotį, mes visi kartu pakalbėjome ir padėkojome mūsų vadovams! Jie yra nuostabūs žmonės! Pakeisti ir perplanuoti ekspediciją per pora savaitių yra nerealu ir aš dėl to esu labai dėkinga.

Pagaliau išvykome ir pradėjome žygiuoti iki stoties. Man buvo sunku nešti kuprinę, nes nebuvo įpratusi. Aš ėjau visa nusvirusi į priekį, buvo nepatogu. Į išvykimą atžygiavome dainuodami „Mūsų dienos kaip šventė“. Šventė buvo nuostabi labai daug gerų emocijų. Kai Aistės mama kalbėjo, mane sujaudino, nes priminė mano mamą. Po išlydėjimo turėjome keletą minučių atsisveikinti su savo

artimaisiais ir tada keliavome iki traukinio. Prie traukinio mus labai gražiai pasitiko traukinio stoties darbuotojai ir Raminta išdalino mūsų pasus. Jau tuo momentu pradėjau suvokti, kur mes važiuojam.

Pagaliau atvykome į oro uostą. Pradėjome vynioti celofanu kuprines, kad joms nieko neatsitiktų. Buvo labai smagu vynioti, nes pradėjome dirbti visi kartu. Mūsų lėktuvas truputį vėlavo išskristi, todėl kol laukėme mokėmės kirilicos. Man labai reikėjo praktikos.

Skridom keturias valandas iki Astanos. Buvo daug įspūdžių, kai skridom ir neramumas, bet ir ramybė, kad jau atskridom. Mus pasitiko Lietuvos Ambasadorius Kazachstane ir jo komanda. Pasitiko labai gražiai. Viena moteris buvo su tautiniais drabužiais. Tada mes sugrūdom kuprines į autobusus ir keliavom miegoti

Liepos 20, 2018

Antra diena

Mes atsikėlėme, apsiprausėme ir tada važiavome iki Lietuvos ambasados. Patalpoje, kur mūsų laukė pusryčiai, buvo labai karšta. Manau nuo to karščio Aistė ir nualpo. Buvo labai baisus vaizdas, kai ji krito ir užsigavo smakrą. Kai tai atsitiko buvo visokių emocijų, bet viskas baigėsi gerai.

Vėliau keliavome į Alžyro kalėjimą, kur kalėjo moterys. Ten buvo muziejus, o gidė aprodė ir papasakojo, kas ten įvyko. Man užstrigo galvoje jos pasakymas, ką Stalinas sakė: „No people, no problem“. Tai yra žiauru.

Vėliau mūsų kelionė tęsėsi link Karagandos. Važiuodami sustojome Temirtau kapinėse ir ieškojome lietuvių kapų. Radome nedaug, bet su Roku vieną radome ir sutvarkėm. Po kapinių ieškojimo mano kojos buvo raudonos nuo kraujo ir žolių išbėrimo.

Kapines aplankėme ir važiavome link Karagandos į lietuvišką dvarkiemį. Tie šeimininkai priėmė mus labai gražiai ir pavaišino vakariene.

Liepos 21, 2018

Trečia diena

Nelabai išsimiegojau, labai karšta buvo ir varčiausi visą naktį. Šią dieną daugiau sužinojome apie istoriją! Pirmas mūsų sustojimas buvo muziejuje, kur suteikė labai daug informacijos apie politinių kalinių istorija. Mums gidas pasakė, kad konkrečių skaičių neturi, nes visi dokumentai buvo sunaikinti. Šis laikotarpis buvo labai žiaurus. Po muziejaus ėjome pavalgyti į valgyklą. Davė kotletus ir sriubą, valgiau, nes reikėjo.

Po valgyklos važiavome į Mamyčių kapines. Čia yra palaidoti vaikai, kurie mirė vos gimę ar kelių metų. Čia buvo labai liūdna ir emociškai sunku. Ten buvo viena aptverta vieta, kurioje sustatyti paminklai. Ant kai kurių kryžių buvo surašyti vardai, gimimo ir mirimo datos, bet kai kurie paminklai nieko neturėjo. Man labai suspaudė širdį, nes prie kiekvieno paminklo buvo padėta žaisliukų. Aplinkui buvo daug nenaudojamos žemės, kuri buvo apleista. Toj žemėj buvo palaidota daug vaikų. Ten buvo sunku suvokti, kad čia ilsisi žmonės ir jie yra pamiršti.

Po to važiavome pasiimti kuprines ir važiuoti su traukiniu į Džezkazganą, bet prima pavalgėme visi kartu ir jau buvo laikas atsiskirti su Pietų grupe. Tam traukinys buvo labai ypatingas jausmas, nes aš niekad gyvenime nebuvo tokiu važiavusi. Man viskas buvo labai įdomu, nes traukinys gyvenimo sąlygos labai išskirtinės, kitokios nei mes įpratę. Ten pilna žmonių. Man buvo liūdna, kad nemoku rusų kalbos, nes norėjau pasikalbėti su tais žmonėmis. Miegoti buvo sunku, nes labai karšta. Ten kur gulėjome nebuvo daug vietos atsisėsti. Dar paragavau kumyso, nes Kristijonas nupirko ir davė visiems paragauti.

Liepos 22, 2018

Ketvirta diena

Kai atsikėlėme traukinys, jau buvom arti Džezkazgano. Pavalgėme pusryčius traukinys ir keliavom iki mūsų bendrabučio. Mus pasitiko Vladas, politinių kalinių sūnus. Jis čia gimė ir gyvena. Po to

važiavome iki Kengyro memorialo, kur palaidotos sukilimo aukos. Buvo dideli laukai ir daug žmonių buvo palaidota ten. Ten prie memorialo buvo paminklai žuvusiems lietuviams, lenkams, ukrainiečiams. Lietuvių kryžius buvo didžiausias. Mes nudažėme kryžių ir aptvarkėme paminklą. Kai baigėme, užrišome trispalvę ir sugiedojom Lietuvos himną primą kartą čia, Kazachstane. Buvo nerealus jausmas. Mes stovėjome ratu visi susikabinę ir giedojome. Jautėsi, kad gabalėlį Lietuvos atvežėme iki Kengyro paminklo.

Man juokingiausias dalykas buvo, kad visi norėjo gerti ir gerdavo arba vandenį arba kolą. Kolą tikriausiai dėl cukraus ir energijos.

Po memorialo sutvarkymo ėjome pėsčiomis iki Džekazgano kapinių. Pirmą, mes ieškojome lietuvių kapų. Tą dieną apie 4-5 kapus sutvarkėme, bet radome daugiau. Aš, Matas ir Ieva sutvarkėme Pakarkaitės kapą, nudažėme juodai paminklą ir tvorą, apvalėme aplink kapą, užrišome trispalvį kaspinėį. Nuostabiai tas kapas atrodė. Mes kaip komanda labai draugiškai dirbom. Jeigu kam kažko trūksta ar reikia pagalbos, visada ateis kažkas ir padės. Taip ir mūsų diena pasibaigė. Pavalgėme vakarienę, išsimaudėme ir ėjome miegoti. Buvau labai pavargusi, net užmigau rašydama dienoraštį.

Liepos 23, 2018

Tai mūsų antra diena Džekazgane. Iš ryto, 8 valandą, išvykome į Satpajevo kapines, kur mūsų tikslas tą dieną buvo surasti kuo daugiau lietuviškų kapų – rytoj ten grįšime kapų tvarkyti. Šitose kapinėse buvo labai sunku praeiti, nes kapų tvorelės sudėliotos labai netvarkingai. Dar buvo labai aukštos žolės, o pro jas sunku matyti. Važiuojant autobusiuku iki kapinių, pro langą pastebėjau, kad čia tikrai tragiškas vaizdas. Labai daug gamyklų, šiukšlių, sugriuvusių namų. Satpajevo kapinėse radau savo pirmą kapą! Kai aš ieškau, pasižiūriu į pavardės pabaigą ir ieškau, kad galūnė būtų -ienė arba -as. Tą dieną iš viso radau du kapus. Pirmajame ilsisi Marijona Radžiūnienė, o antrajame – Antanas Sakauskas.

Paskui važiavome į Rudniko kapines. Pats miestelis visiškai sugriuvęs, miręs miestas. Namai sugriauti, visur išmėtytos šiukšlės, nei vieno žmogaus. Labai nejauku... Kaip iš siaubo filmo. Važiavome link kapinių. Šalia buvo ir gamykla. Kazachstane tai įprastas vaizdas. Rudniko kapinėse radome aštuonis palaidotus lietuvius. Prie paminklo jiems darėme didžiulį kryžių. Taip pat tvarkėme aplinkinius lietuvių kapus. Sunkiausia buvo dažyti tvoreles. Šiandien labai nudegėme ir buvo labai kaitri saulė. Per dieną pavargau, todėl buvo lengva užmigti.

Liepos 24, 2018

Atsikelėme anksti ir Satpjavejo kapinėse tvarkėme kapus. Aš su Roberta sutvarkiau šešis. Ėjome ieškoti daugiau kapų ir radome dar penkis kapus, kurių dalį spėjome sutvarkyti. Pirmas kapas, kurį tvarkėme buvo mano rastas, todėl labai geras jausmas. Manęs nebestabdo tai, kad nemoku rusų kalbos. Kaip tik labiau motyvuoja ir manau, kad net grįžusi namo pradėsiu mokytis rusų kalbos. Po to važiavome atgal į Rudniką pastatyti kryžiaus. Mes sukėlėme visas dalis ir pagaliau pastatėme pirmą kryžių. Buvo nuostabu. Dar niekada gyvenime nejaučiau tokio gero jausmo. Visi kartu suėjome ir pastatėme. Tas kryžius yra simbolis, kad žmonės, kurie buvo išvežti iš savo gimtinės, lieka mūsų atminty ir jų nepamiršime. Vienas iš tų žmonių, kuris palaidotas Rudnike, išgyveno lageriuose daugybę metų, o kai jam leido grįžti į Lietuvą, įsėdo į traukinį ir numirė. Šitos istorijos negaliu pamiršti. Kiekvienas lietuvis, kuris palaidotas Kazachstane turi savo istoriją ir man įdomu jas išgirsti. Kai pastatėme kryžių, sugiedojom Tautišką giesmę, o po to dainavome lietuviškas dainas. Buvo labai daug emocijų, net nemoku pasakyti. Bet visos jos geros. Pagaliau mūsų darbas buvo ryškiai matomas.

Po kryžiaus pastatymo nuvažiavome į Rudniko centrą pasivaikščioti. Ten viskas apleista. Apsižiūrėjome ir tada važiavome iki bendrabučio pasiimti daiktų ir keliauti atgal į Karagandą. Ir vėl su traukiniu! Traukinyje labai daug judesio, bruzdesio, įvairių žmonių. Mes traukinį atšventėm ir Roko 18-ąją gimtadienį.

Liepos 25, 2018

Atvykome į Karagandą apie 8 valandą ryto. Susitikome su Pietų grupe. Jie padarė mums pusryčius, kurių tikrai reikėjo. Po pusryčių apsikeitėme dovanomis. Mes atvežėme jiems kumyso, o jie mums padovanojo svogūnų, kad išbaidytų vaiduoklius, nes buvo vieni kitiems pripasakoję baisių istorijų. Tada išvyko jie.

Jie važiavo į Balchašą, o prieš tai dar papasakojo, kad Karagandoje buvo labai šalta. Pastebėjau, kad Kazacstane orai per dieną pasikeičia kelis kartus. Dieną buvo +35,0 vakare +11. Dieną apsirengiau šortais ir marškinėliais, bet kai ėjau miegoti susirengiau viską, ką turiu, ir vis tiek buvo šalta. Bet gerai, kad laužą turime.

Po to, kai išsiskyrėme su Pietų grupe, važiavome į kapines ir radau dar du lietuvių kapus. Pirmas kapas, kurį radau, buvo sutvarkytas. Kitas, kurį radau buvo apleistas, reikėjo žolę apravėti. Prie antro kapo buvo palaidoti vyras su žmona. Tą žolę turbūt lengviausia būtų nupjauti su žoliapjove, bet, deja, tokių dalykų neturime ir rauname rankomis. Po ilgo rovimos visai kitaip tas kapas atrodė. Man patinka pamatyti, kaip kapas atrodė prieš tvarkymą ir po jo. Dar dažėm kapų tvoreles, bet tas dažų kvapas labai aitrus, o nuo jo pradeda skaudėti galvą. Kai grįžome atgal į stovyklavietę, pavalgėm vakarienę ir pasiskirstėme, kur miegosim. Vakarienei valgėm grikius. Tą vakarą galėjau pasikalbėti su tėvais, buvo labai gera. Taip pat iki 01:30 gaminom kryžių ir miegojom tik 4 val.

Liepos 26–27, 2018

Abi naktis miegoti buvo labai šalta. 26 dieną pastatėme kryžių Karabase. Ten buvo baisu statyti, nes viskas vyko netoliese karinių pratybų ir girdėjosi šūviai. Po to važiavome į keletą kapinių. tvarkyti. Jose pajutau, kad esu labai pavargusi.

27 dieną pastatėme savo didžiuosius kryžius. Vieną Saranėje, o kitą, kurį padovanojo lietuvių bendruomenė, Mamyčių kapinėse. Mūsų aukščiausias kryžius buvo 4.8 m. Buvo nerealus jausmas tokį kryžių sukalti ir pastatyti, žinant, kad viską padarėme patys.

